3. foglalkozás

Tantárgyi integráció
természettudomány, technika és tervezés, vizuális kultúra, matematika, magyar nyelv és irodalom, digitális kultúra, történelem, hon- és népismeret, etika

Tantervi vonatkozás
Alapvető térképészeti ismeretek
Gyakorlati jellegű térképészeti ismeretek
Az információgyűjtés és feldolgozás fejlesztése a térképek használatában való jártasság és a térképolvasás készségeinek fejlesztésével.
Aktív állampolgárságra nevelés a helyi környezeti problémák okainak és következményeinek felismerésén alapuló, a környezet védelméért való aktív együttműködésre való késztetéssel.
A szűkebb pátriához való kötődés erősítése a lakóhely környezetének megismerésével.

Természettudományos megismerési módszerek

megfigyelés

leírás

összehasonlítás

mérés

Mit készítsek elő?
többféle térkép/kis csoport, filctollak, laptop/okostelefon, internet, Magyarország Öröm és Bánat Térképe c. kötet, 1-1 alátét/kis csoport, A/4-es lapok, térképek

SALY ERIKA

Min szeretnél változtatni lakóhelyeden?

6X45 PERCES FOGLALKOZÁSSOROZAT

Miről szól ez a tanegység?

A tanulók öröm-bánat térképet készítenek településükön. Megismerik az adott település természeti és épített környezeti értékeit, bánatpontjait. Megoldási javaslatot dolgoznak ki egy-egy problémára, amin változtatnának. Egy kiválasztott bánatpontból örömpontot „varázsolnak", melyet bemutatnak a helyi közösségnek is..

ÁTTEKINTŐ VÁZLAT

1. Mi fán terem a térkép?	45 perc
1.1. Térképek böngészése, összehasonlítása	30 perc
1.2. Hol is lakom?	15 perc
2. Öröm-bánat térkép	90 perc
2.1. Mi az az öröm-bánat térkép?	15 perc
2.2. Öröm- és bánatpontok keresése a településen	45 perc
2.3. Öröm-bánat térkép elkészítése	30 perc
3. Legyen a bánatból öröm!	90 perc
3.1. Akcióterv készítése	30 perc
3.2. Megvalósítás	60 perc
4. Ablak a világra	45 perc
4.1. Az öröm-bánat térkép bemutatása	30 perc
4.2. Értékelés	15 perc
Összesen:	**270 perc**

Előkészületek

Előzetesen kiadott feladat: Különböző papírtérképek (földrajzi, közigazgatási térkép, tematikus térképek, pl. történelematlasz, turista-, autó- és várostérkép), valamint internetes alkalmazások (pl. Google Maps, BKK FUTÁR) keresése, gyűjtése. Okostelefonok órai használatához szülői beleegyezés, ha szükséges.

FELADATOK LEÍRÁSA

1. Mi fán terem a térkép?

45 perc

1.1 Térképek böngészése, összehasonlítása

30 perc

Mit akarunk elérni?
A térkép és a valóság közötti viszony megértése. A térkép jelrendszerének értelmezése.

Tevékenységek, megismerési mód
különböző térképek bemutatása, leírása, összehasonlítása, elemzése

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?
csomagolópapír, filctollak, térképek, laptop/vagy okostelefon/kis csoport, szerepkártyák

Mellékletek
1.1. Melléklet: Szerepkártyák

A feladat menete:

- Kis csoportok alakítása, szerepek kiosztása (pl. jegyző, szónok, időfigyelő, mester, eszközfelelős, csendkapitány), melyek feladatonként cserélődnek.
- A kis csoportok munkája:
  - az előzetesen összegyűjtött térképek nézegetése, összehasonlítása, majd csoportosítása különböző – lehetőleg a tanulók által megfogalmazott – szempontok alapján: közigazgatási, földrajzi, tematikus térképek (pl. autós, turista, települési)
  - internetes tájékozódást segítő alkalmazások keresése, gyűjtése, összeírása
  - a térképek összehasonlítását követően azonosságok és különbségek keresése (pl. használatuk, a kicsinyítésük méretaránya, jelrendszerük, színük, világtájak a térképen)
  - egyetlen mondatban megfogalmazott válasz keresése a kérdésre: Mi a térkép?
- Kis csoportok beszámolója csoportforgóval:
  - a kis csoportok legkülönlegesebb térképének bemutatása 3 kiválasztott jellemző szerint (pl. legrégebbi, kifejező térképjel, személyes kötődés)
  - az összegyűjtött internetes alkalmazások felírása egyetlen csomagolópapírra

A „Mi a térkép?” kérdésre adott válasz felolvasása (a többi csoport nem ismételheti, ami már elhangzott, csak kiegészítheti a jellemzőket).

Variáció

Természetesen a szerepkártyákon (1.1. melléklet) lévő szerepek elnevezése megváltoztatható. Ha valaki másként szokta használni azokat, nyugodtan cserélje ki a megszokott elnevezésre (pl. a jegyző helyett lehet írnok, vagy a csendkapitányt nevezhetjük csendkirálynak)!

1.2 Hol is lakom?

15 perc

Mit akarunk elérni?
Tájékozódás konkrét térképen. A valóság és a térképi ábrázolás összefüggéseinek megláttatása.

Tevékenységek
ismerkedés a települési térképpel (jelmagyarázat, méretarány, tájékozódás), párban dolgozva távolságok becslése, összehasonlítása, mérése

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?
3-5 gombolyag fonal, olló, település/kerület utcatérképe

A feladat menete:

- A település (kerület) utcatérképét kitesszük a táblára, s előtte állva megkeressük és bejelöljük a nevezetes, ismert épületeket, helyszíneket, köztük az iskolát is.
- Megkérjük a tanulókat, hogy keressék meg azt az utcát, ahol laknak, s közelítőleg jelöljék be (pl. monogramjukkal) a házuk/lakásuk helyét.
- Megbeszélés: Van-e utca, ahol többen is laknak az osztályból? Ki lakik az iskolához a legközelebb? Ki a legtávolabb? (Más épülethez is viszonyíthatunk.) Ki lakik északra az iskolától? Ki lakik tőle délre (keletre, nyugatra)?
- Párban dolgozzatok, segítsetek egymásnak! A térkép méretaránya alapján becsüljétek meg, milyen távol laktok légvonalban az iskolától!
- Egy fonallal azt is megmérhetitek, hogy az útvonal, amin az iskolába jártok, kb. milyen hosszú. A házatoktól induljatok, egészen az iskoláig vezetve a fonalat! A méretaránynál lévő számegyenes szakaszra rátéve a fonaldarabot, megközelíthetőleg kiszámolhatjátok, milyen messze laktok az iskolától.

Magyarázat

Minden térképnek van – a kicsinyítés mértékét kifejező – méretaránya. Ez a számpár általában a térkép szélén jelenik meg. Ha a térképen azt látjuk, hogy 1:100 000 (egy aránylik a százezerhez), az azt jelenti, hogy ami a térképen 1 cm, az a valóságban 100 000 cm = 1000 m = 1 km.

Variáció

- Problémát okozhat, ha a táblán lévő térképen egyszerre méregetnek a gyerekek. Ebben az esetben ajánlott, hogy a pedagógus ütemezze, irányítsa, melyik páros, mikor van a táblánál. A másik variáció, hogy annyi települési/kerületi utcatérképet szerezzen be a pedagógus, ahány kis csoport van. A táblai nagyobb térképből lesz az öröm-bánat térkép.
- Abban az esetben, ha a fővárosi gyerekek több kerületből járnak az iskolába, akkor a pedagógus a főváros utcatérképét is készítse elő, s a más kerületekből érkezők azon jelöljék be, hol laknak, s azon mérjék le az iskolához vezető útvonal hosszúságát.

Mit akarunk elérni?
Térképvázlat készítése a lakóhely részletéről.
Helyi környezeti problémák felismerése.
A lakóhelyhez való kötődés erősítése a település természeti és épített környezeti értékeinek megismerésével.
A térbeli tájékozódás fejlesztése valós környezetben, térképen.

Mellékletek
2.1. Melléklet: Öröm-bánat térképek (linkek)
2.1.1. Lampert Bálint: Öröm-bánat térképpel a helyidentitás és környezettudatosság erősítése érdekében http://www.fokusz.info/File/Marika/lampertb_orom_bant_terkep_jo_(2).pdf (4. oldal térképe)
2.1.2. Vásárhelyi Judit (szerk., 1996): Magyarország Öröm és Bánat Térképe, TermészetBÚVÁR Alapítvány, Bp.
2.1.3. Pongráctelep öröm-bánat térképe

2. Öröm-bánat térkép

90 perc

A diákok öröm-bánat térképet készítenek saját településük részeiről. Az öröm-bánat térkép készítése során a kis csoportok bejárják az adott területet (kijelölt településrészt, természeti környezetet), térképvázlatot készítenek a helyszínről, útvonalról, majd alapos megfigyelést követően jelölik – pl. mosolygós vagy szomorú arcú ikonnal –, miként viszonyulnak érzelmileg egy-egy ott található épített és természeti értékhez, problémához.

2.1. Mi az az öröm-bánat térkép?

15 perc

A feladat menete:

- Hunyjátok be a szemeteket! Képzeljétek el a település térképét szép, harmonikus, örömet okozó épített- és természeti környezeti értékekkel, örömpontokkal! Nyissátok ki a szemeteket, s mondjátok el, milyen örömpontokat „láttatok”!
- Hunyjátok be ismét a szemeteket! Keressetek képzeletben olyan „látványt” a település épített- és természeti környezetében, ami bánatot, szomorúságot okoz, nem szép! Nyissátok ki a szemeteket, s mondjátok el, milyen bánatpontokat „láttatok”!
- Különböző öröm-bánat térképek keresése interneten, bemutatásuk (2.1. Melléklet). Megfigyelésük; jelek, jelmagyarázatok összehasonlítása.

Magyarázat

A képzeletbeli öröm- és bánatpontok segítik a ráhangolódást, ill. a gyűjtött példák alapján a valóságban is könnyebben azonosítják majd ezeket. Örömre okot adó pontok lehetnek: különféle épített és természeti értékek (pl. emlékművek, házoromdíszek, templomok, fák, facsoportok stb.) vagy egyszerűen csak esztétikai értékkel rendelkező gondozott parkok, terek, udvarok, épületek, de akár egy gólyafészek, fecskefészek is. A bánat kategóriába pedig olyan elemek kerülhetnek, amelyet a térkép készítői problémának tartanak (gondozatlan, szemetes területek, rongálások, oda nem illő dolgok stb.), s gondozásra vagy fejlesztésre javasolnak.

Tevékenységek
Öröm- és bánatpontok keresése, jelölése a település megadott útvonalán (helyszínén), térképvázlaton /kis csoportonként

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?
alátét, A/4-es lap, íróeszköz, okostelefon fényképezésre/kis csoport

2.2 Öröm- és bánatpontok keresése a településen

45 perc

A feladat menete:

- A településen (kerületben) az előre kijelölt körzeteket látogatják meg a kis csoportok. Minden kis csoport más-más helyszínt jár be, felnőtt kísérővel (pl. szülő, nagyszülő, kolléga, pedagógiai asszisztens). A csoportos közlekedés szabályait, az udvariassági szokásokat jó felidézni a gyerekekkel indulás előtt!
- Az adott területen, s odamenet közben is figyelnek, s kemény alátétre tett papírra feljegyzik, ha valamilyen öröm- vagy bánatpontot találnak. Érdemes már ekkor térképvázlatot rajzoltatni velük, s azon elhelyezni a szomorú és mosolygós jeleket. Ezek megszámozása is fontos, hiszen visszaérve az iskolába, a térképet véglegesítik, s jelmagyarázatokkal is ellátják majd.
- Okostelefonnal hasznos lehet fotókat készíteni, mert a térképkészítéskor jól jöhet a visszanézett képsorozat, segíthet felidézni, hol látták az adott örömet, bánatot.

Megjegyzés

Hagynunk kell, hogy a gyerekek belső érzéseik alapján döntsenek egy-egy pontról, hogy felkerül-e a térképre! Ne nagyon befolyásoljuk őket! Arra viszont biztathatjuk őket, hogy az örömpontokra nyíljon ki inkább a szemük, szívük, abból lehetőleg több legyen (legalább eggyel több)!

Vedd figyelembe!

A gyerekek olykor vitatkozni fognak, hiszen eltérő lehet a véleményük egy-egy természeti érték szépsége, érdekessége, hasznossága kapcsán, s hogy felkerüljön-e az adott pont a térképre. Nem baj, ha különbözik a véleményük. Jeleznünk kell nekik, hogy érzelmekkel nehéz vitatkozni. Ha nincs konszenzus, maradjon ki a vitatott öröm- vagy bánatpont! A beszámolónál legfeljebb elmondják, s még korrigálnak.

Variáció

Lehet olyan iskola, ahol problémás lehet annak megvalósítása, hogy a kis csoportok egyszerre, tanítási időben, pl. szülők, nagyszülők, kollégák segítségével járják be az iskolához közeli vizsgált területet, s gyűjtik össze az öröm- és bánatpontokat. Ha az iskola még nem „nyitott iskolaként” működik – vagyis nincs a szülőkkel, nagyszülőkkel, helyi közösség szakértőivel együttműködő kapcsolata –, akkor a pedagógus egy adott területet vizsgál meg a gyerekekkel. A szemmel belátható, iskolához közeli területen is vizsgálódhatnak több kis csoportban is, ekkor viszont tudnunk kell, hogy az öröm-bánat térképünk is szűkebb területre készül, „szegényebb” lesz. Természetesen a munka folytatható máskor is, más terület vizsgálatával, s a térkép bővíthető öröm- és bánatpontokkal később is.

Tevékenységek
térképvázlat elkészítése, bejelölve rajta az öröm- és bánatpontokat, s ráírva a jelmagyarázatot

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?
A/4-es lapok, íróeszközök, okostelefonnal készített képek, táblán lévő településtérkép

2.3. Öröm-bánat térkép elkészítése

30 perc

A feladat menete:

- A területek bejárását követően a kis csoportok véglegesítik, pontosítják a saját térképvázlataikat.
- A kis csoportok a táblára kitett településtérképre átvezetik, azon bejelölik a felfedezett öröm- és bánatpontokat. A jelölés lehet mosolygós és szomorú arc; megszámozva, hogy azonosíthatók legyenek. (Az okostelefonnal készített képek segíthetnek!)
- Jelmagyarázat készítése az öröm- és bánatpontokhoz.
- Beszámolók. Egy-egy öröm- és bánatpontot kiemelve, bemutatva.

Vedd figyelembe!

Többféle öröm-bánat térképet készíthetnek a tanulók. Hagyjuk, hogy alkossanak! Ha a mosolygós és szomorú fejek helyett pl. fekete számokkal jelölik a bánatpontokat, s pirossal az örömpontokat, az is jó. Lehet, hogy kis rajzokat készítenek, s azokat ragasztják rá a térképvázlatra.

Mit Akarunk Elérni?
Környezetükért tenni akaró gyerekek problémamegoldását segítve az aktív állampolgárságra nevelés fejlesztése.

Tevékenységek, Megismerési Módszerek
választott bánatpontból örömpont alakítása, akcióterv készítése, összehasonlítás fényképek készítésével, híradással

Mellékletek
3.1. Melléklet: Akcióterv sablonja

3. Legyen a bánatból öröm!

90 perc

A diákok az elkészített öröm-bánat térkép alapján kiválasztanak egy bánatpontot, s azt örömponttá változtatják a valóságban.

3.1. Akcióterv készítése

30 perc

A feladat menete:

- A kis csoportok – az elkészült térképet elemezve – kiválasztanak egy-egy bánatpontot, amiről azt feltételezik, hogy örömponttá tudják változtatni.
- Akciótervet készítenek, hogy lássák, reális-e a vállalásuk, s kit kell bevonniuk, mire van szükségük hozzá, mennyi időbe telik, mikor tudják megvalósítani, van-e költsége, ki mit vállal stb. (3.1. Melléklet.)
- Lerajzolják, leírják, milyenné válik a problémás pont. Ez lesz a vágyott cél.

Megjegyzés

Egy kis csoport egy célt valósít meg. Vagyis egy területen hiába van számtalan bánatpont, egyet választanak ki, pl. nincs madáretető a parkban. Erre kitalálják, hogy készítenek egyet, kiteszik az egyik fára, s etetik majd a madarakat télen. A gyerekeknek az Akcióterv sablonja csak iránymutatóul szolgál, szempontokat ad ahhoz, hogy tudatosan átgondolják, megtervezhessék a változtatáshoz szükséges lépéseket. Vagyis: egy kis csoport egy bánatponthoz egy akciótervet készít.

3.2. Megvalósítás

60 perc

A feladat menete:

- A bánatpont meglátogatása, eszközök odaszállítása, felnőtt kísérettel, segítők bevonásával.
- Az akcióterv alapján a bánatpontból örömpontot varázsolnak.
- Okostelefonnal dokumentálják a megvalósítást.
- Köszönetet mondanak a segítőknek, rendet tesznek.
- Az iskola honlapján/vagy az iskolaújságban, települési Facebook-on hírt adnak az akcióról, „Ilyen volt, ilyen lett” címmel.

Mit Akarunk Elérni?
A diákokból felelős, aktív állampolgárok váljanak, akikben tudatosul, hogy mindenki képes tenni azért, hogy a világ jobb lehessen.

Tevékenységek
meghívókészítés, plakátok készítése, öröm-bánat térkép kiállítása és bemutatása, fotók vetítése a sikeres akciók eredményéről, értékelés

4. Ablak a világra

45 perc

A diákok felelős, cselekvő állampolgárként felmutatják döntéshozói szinten is az elkészült öröm-bánat térképet, segítve, hogy a változás elinduljon, s minél több örömpont legyen a településen.

4.1. Az öröm-bánat térkép bemutatása

30 perc

A feladat menete:

- Plakátok készítése, Facebook-hír írása, meghívók küldése az iskola többi osztályának, pedagógusának, valamint a település vezetőinek és a szülőknek.
- A település öröm-bánat térképének kiállítása pl. az iskola aulájában.
- Bemutató a meghívott vendégeknek: öröm-bánat térképen örömpontok, bánatpontok felmutatása. Fotók vetítése az akciók eredményességéről, az örömponttá átalakított bánatpontokról.
- Javaslatok megfogalmazása a döntéshozók számára.

4.2. Értékelés

15 perc

Az értékelés folyamatos visszajelzésekkel történik.

a) A gyerekek önmagukra reflektálnak elsősorban: Mit tanultam? Miben fejlődtem? Miben szeretnék legközelebb fejlődni?

b) A kis csoporton belül egymásnak is adnak visszajelzést a tanulók. Pl. Ki hogyan érezte magát a „szerepében”? Kit miben lehet megdicsérni? Kinek miben kell még fejlődni?

c) A bemutató végén a közönség az öröm-bánat térkép alá elhelyezett papírra mosolygós arcot tehet, ha elismerését szeretné kifejezni.

Variáció

Ha kevesebb időt tudunk szánni a témakörre, akkor térképkészítés nélkül is feltárhatjuk a település öröm- és bánatpontjait, pl. listát írva.

Felhasznált és ajánlott források

- Vásárhelyi Judit (szerk., 1996): Magyarország Öröm és Bánat Térképe, TermészetBÚVÁR Alapítvány, Bp.
  – Minták öröm-bánat térkép készítéséhez
- Öröm-bánat térkép – fókuszban Győr belvárosának építészete c. ökoiskola modul https://ofi.oh.gov.hu/orom-banat-terkep-fokuszban-gyor-belvarosanak-epiteszete-0
- Öröm-bánat térkép: Algyő az én falum c. ökoiskola modul https://ofi.oh.gov.hu/orom-banat-terkep-algyo-az-en-falum
- Öröm-bánat pontok a Rákos-patak környezetében http://termeszetiertekeklencsevegen.blogspot.com/2019/02/orom-banat-pontok-rakos-patak.html
- Kisbácsa öröm-bánat térképe https://docplayer.hu/26617107-Kisbacsa-orom-banat-terkepe.html
- Pongráctelep öröm-bánat térképe http://pongractelep.hu/?p=6027
- Vásárhelyi Judit: Helyi öröm- és bánattérkép készítése (Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák – 8. évfolyam); http://www.kooperativ.hu/szockomp/3._modullerasok/b2_felkeszites_a_felnott_szerepekre/8._evfolyam/6_helyi_orom-banat_terkep/tanari_utmutato.pdf